

Visul lui Nabucodonosor
Speculum humanae salvationis
Codex Palatinus Latinus (Vatican, sec. al V-lea)

C.G. Jung

OPERE COMPLETE

8

DINAMICA INCONȘTIENTULUI

Traducere din germană de
Viorica Nișcov

3
TREI

EDITORI

Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

DIRECTOR EDITORIAL
Magdalena Mărculescu

MACHETAREA ȘI COPERTA SERIEI
Faber Studio (Silvia Olteanu și Dinu Dumbrăvician)

REDACTOR
Daniela Ștefănescu

DTP
Ofelia Coșman

CORECTURĂ
Rodica Petcu, Lorina Chițan

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
JUNG, CARL GUSTAV

Opere complete. - București : Editura Trei, 2013-
vol.
ISBN 973-8291-61-5

Vol. 8. : *Dinamica inconștientului* / trad.: Viorica Nișcov. - 2011. - Bibliogr. -
Index. - ISBN 978-973-707-546-8

I. Nișcov, Viorica (trad.)

159.964.2(081)
159.9(081)

Acastă ediție este bazată pe volumul 8 (*Die Dynamik des Unbewussten*), din
C.G. Jung, *Gesammelte Werke*, vol. 8. Pentru textul lui Jung la această ediție:

Copyright © Stiftung der Werke von C.G. Jung, Zürich

© Editura Trei, 2013 — pentru prezenta ediție în limba română

C.P. 27-0490, București
Tel./Fax: +4 01 300 60 90
e-mail: office@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-973-707-546-8

CUPRINS

Prefața editorului german.....	9
I. Despre energetica sufletului	13
I. Generalități despre punctul de vedere energetic în psihologie	15
A. Introducere	15
B. Posibilitatea determinării cantitative în psihologie	18
a. Sistemul de valori subiectiv	21
b. Evaluarea cantitativ obiectivă.....	23
II. Aplicarea punctului de vedere energetic.....	27
A. Noțiunea psihologică de energie	27
B. Conservarea energiei	30
C. Entropia	38
D. Energetism și dinamism	41
III. Noțiunile fundamentale ale teoriei libidoului.....	46
A. Progresie și regresie	46
B. Extraversie și introversie	54
C. Deplasarea libidoului	55
D. Crearea simbolului.....	60
IV. Noțiunea primitivă de libido.....	78
II. Funcția transcendentă	85
Prefață.....	87
III. Generalități privind teoria complexelor	117
IV. Importanța constituției și a eredității în psihologie	133

V. Determinante psihologice ale comportamentului uman	143
A. Fenomenologie generală	146
B. Fenomenologie specială	151
VI. Instinct și inconștient	157
VII. Structura sufletului	171
VIII. Reflecții teoretice despre esența psihicului	195
A. Inconștientul în perspectivă istorică	197
B. Importanța inconștientului pentru psihologie	205
C. Disociabilitatea psihicului.....	212
D. Pulsione și voință.....	218
E. Conștiință și inconștient.....	224
F. Inconștientul ca o conștiință multiplă	230
G. <i>Pattern of behaviour</i> și arhetip	241
H. Reflecții generale și perspective.....	258
Cuvânt de încheiere	268
IX. Puncte de vedere generale despre psihologia visului	279
X. Despre esența viselor	327
XI. Bazele psihologice ale credinței în spirite	347
XII. Spirit și viață	369
XIII. Problema fundamentală a psihologiei actuale	391
XIV. Psihologie analitică și concepție despre lume	413
XV. Realitate și suprarrealitate	441
XVI. Răscrucea vieții	447
XVII. Suflet și moarte	467
XVIII. Sincronicitatea ca principiu al corelațiilor acauzale	481
Prefață	483
A. Expoziție	485
B. Un experiment astrologic.....	523
C. Precursorii ideii de sincronicitate.....	549

D. Rezumat.....	571
Despre sincronicitate	587
<i>Bibliografie</i>	599
<i>Indice de persoane</i>	617
<i>Indice de materii</i>	622

I
DESPRE ENERGETICA
SUFLETULUI*

* [Prima apariție în *Über die Energetik der Seele* (Psychologische Abhandlungen II), Rascher, Zürich, 1928. Ușor revizuită în *Über psychische Energetik und das Wesen der Träume* (Psychologische Abhandlungen II), Rascher, Zürich, 1948; ediție broșată, 1965, Studienausgabe la Walter, Olten, 1971.]

I
GENERALITĂȚI DESPRE
PUNCTUL DE VEDERE ENERGETIC
ÎN PSIHOLOGIE

A. INTRODUCERE

Noțiunea de *libido* pe care am propus-o¹ s-a lovit de multe neînțelegeri, ba a fost chiar strict respinsă. N-ar fi, prin urmare, inutil să mă refer aici încă o dată la bazele acestei noțiuni.

Este un fapt general cunoscut că fenomenele psihice pot fi considerate din două puncte de vedere, anume din punctul de vedere *mecanicist* și din acela *energetic*.² Concepția mecanicistă e pur cauzală și interpretează faptele ca efect al unei cauze, și anume în sensul că substanțele imuabile își schimbă relațiile reciproce după legi stabile.

Concepția energetică, în schimb, este esențialmente finală³ și interpretează faptele ca efect al unei cauze, în sensul că la baza transformării fenomenelor stă o energie care se menține constantă tocmai în ele și în cele din urmă duce entropic la o stare de echilibru general.

¹ Cf. *Wandlungen und Symbole der Libido*, pp. 120 și urm. (reeditare: *Symbole der Wandlung* [§§ 190 și urm.]).

² Cf. WUNDT, *Grundzüge der physiologischen Psychologie* III, pp. 692 și urm. Referitor la punctul de vedere dinamic, cf. HARTMANN, *Die Weltanschauung der modernen Physik*, pp. 202 și urm.

³ Ocolesc expresia „teleologică” spre a evita neînțelegerea legată de noțiunea curentă de teleologie, anume presupunerea că aceasta din urmă conține noțiunea de finalitate anticipată.

Curgerea energetică are o anumită direcție (țel), urmând invariabil declivitatea potențialului. Energia nu este o concepție privind o substanță mobilă în spațiu, ci o *noțiune* abstrasă din relațiile de mișcare. Bazele ei nu sunt substanțele însele, ci relațiile lor, iar baza noțiunii mecanice este substanța care se mișcă în spațiu.

4 Ambele puncte de vedere sunt indispensabile pentru înțelegerea faptelor fizice și se bucură de aceea de recunoaștere generală, căci prin coexistența punctului de vedere mecanicist și a celui energetic s-a format treptat o a treia concepție care e atât mecanicistă, cât și energetică, deși, pur logic văzând lucrurile, ridicarea de la cauză la efect, efectul cauzei de natură progresivă, nu poate fi concomitent și alegere regresivă a unui mijloc de a ajunge la scop.⁴ E cu neputință să gândim că una și aceeași corelație de fapte este concomitent cauzală și finală, deoarece una dintre determinări o exclude pe cealaltă. Sunt două puncte de vedere diferite, dintre care unul este răsturnarea celui alt, căci principiul finalității este răsturnarea principiului cauzalității. Finalitatea nu este doar logic posibilă, ci este și un principiu explicativ indispensabil, fiindcă nicio explicare a naturii nu poate fi doar mecanicistă. Da, dacă experienței noastre i-ar fi date doar substanțe mobile, atunci n-ar exista decât explicații cauzale. Dar experienței noastre îi sunt date și relațiile de mișcare care impun punctul de vedere energetic.⁵ Dacă n-ar fi așa, nu ar fi fost niciodată nevoie să se inventeze noțiunea de energie.

⁴ „Cauzele finale și cauzele mecanice se exclud, căci o funcție univocă nu poate fi concomitent și una plurivocă.” (WUNDT, *loc. cit.*, III, p. 728.) Mi se pare inadmisibil a vorbi de „cauze finale”, căci această noțiune este hibridă și provine din amestecul punctului de vedere cauzal cu cel final. La WUNDT seria cauzală e binomică și univocă, anume cauza M și efectul E, seria finală însă e trinomică și plurivocă, anume finalitatea A, mijlocul M, realizarea finalității E. Consider hibridă și această construcție, căci noțiunea de finalitate este o completare gândită cauzal a seriei finale reale M–E, care e de asemenea binomică și univocă. În măsura în care punctul de vedere final nu este decât răsturnarea celui cauzal (WUNDT), M–E este pur și simplu corelația cauzală considerată răsturnată. Finalitatea nu cunoaște cauza pusă la început, căci punctul de vedere final nu este unul cauzal, nu are deci nicio noțiune cauzală, după cum punctul de vedere cauzal nu are nicio noțiune finală, respectiv de realizare.

⁵ Disputa dintre energetism și mecanicism reprezintă un caz paralel cu vechea problemă a universalilor. În mod cert intuiției senzoriale îi este dat doar lucrul

Predominarea unuia sau altuia dintre punctele de vedere ține mai puțin de comportamentul obiectiv al lucrurilor, cât mai degrabă de atitudinea psihologică a cercetătorului și gânditorului. Empatia duce la punctul de vedere mecanicist, abstracția la cel energetic. Ambele direcții înclină să facă eroarea de gândire de a-și ipostazia principiile prin așa-numitele lucruri obiective ale experienței și de a presupune că reprezentarea subiectivă este identică cu comportamentul lucrurilor, că de pildă cauzalitatea, așa cum o găsim în noi, se află și obiectiv în comportamentul lucrurilor. O astfel de eroare e foarte curentă și duce de aceea la conflicte neîncetate cu principiul contrar, căci, după cum am spus, e cu neputință să gândim că determinarea e concomitent cauzală și finală. Această contradicție insuportabilă ia naștere doar prin proiectarea inadmisibilă și absurdă în obiect a simplului punct de vedere. Punctele de vedere nu se opun decât atunci când sunt menținute în sfera psihologicului și proiectate doar ipotetic în comportamentul obiectiv al lucrurilor. Principiul cauzalității suportă fără contradicție răsturnarea lui logică, faptele însă nu; de aceea, finalitatea și cauzalitatea trebuie să se excludă în obiect. După cunoscuta manieră a mișcărilor, se obișnuiește, ce-i drept, să se facă un compromis insuficient din punct de vedere teoretic, prin aceea că un mic fragment este considerat cauzal, un altul final⁶, ceea ce duce la apariția a tot felul de produse hibride care, însă, nu se poate nega, oferă o imagine relativ fidelă a realității.⁷ Trebuie să avem tot timpul

individual și de aceea universalul este doar *nomen*, un cuvânt. Totodată sunt însă date și asemănările, respectiv relațiile dintre lucruri, și în această măsură universalul este o realitate („realismul relativ” al lui ABÉLARD).

⁶ Finalitatea și cauzalitatea sunt două posibilități antinomice de înțelegere. Ele sunt „interpretanți” progresivi și regresivi (WUNDT) și ca atare contradictorii. Acest principiu este firește corect doar atunci când se presupune că noțiunea de energie este o abstracție care exprimă o relație. „Energia e relație.” (vezi HARTMANN, *Weltanschauung*, p. 196.) Principiul nu e corect însă dacă se presupune o noțiune de energie ipostaziată (ca, de pildă, la OSTWALD, *Die Philosophie der Werte*).

⁷ „Diferența dintre examinarea teleologică și cea cauzală nu este de natură concretă, în așa fel încât conținuturile experienței să fie separate în două domenii dispartate, ci ambele moduri sunt exclusiv formal diferite, astfel încât fiecărei relații finale

în vedere că, fie și în ciuda celei mai depline concordanțe dintre fapte și concepția noastră, principiile explicative sunt pur și simplu doar puncte de vedere, adică fenomene ale atitudinii psihologice și condiții apriorice ale gândirii.

B. POSIBILITATEA DETERMINĂRII CANTITATIVE ÎN PSIHOLOGIE

- 6 Din cele spuse mai sus ar trebui să reiasă fără doar și poate că orice fapt provoacă atât un punct de vedere mecanicist cauzal, cât și unul energetic final. Doar *oportunitatea*, adică *posibilitatea de a obține un rezultat*, este cea care decide dacă un punct de vedere sau altul are prioritate. Dacă, spre pildă, se pune problema laturii calitative a faptelor, atunci punctul de vedere energetic este defavorizat, căci el nu are de-a face cu substanțele, ci doar cu relațiile lor cantitative de mișcare.
- 7 S-a discutat deja mult dacă și faptul psihic poate fi sau nu supus unui punct de vedere energetic. *A priori* nu e niciun motiv ca acest lucru să nu fie posibil, căci nu există motive pentru care faptul psihic să fie exclus dintre lucrurile obiective ale experienței, fiindcă și psihicul poate fi un obiect al experienței. După cum arată exemplul lui WUNDT⁸, putem să ne înținem cu bună-credință că punctul de vedere energetic chiar este aplicabil la fenomene psihice, și, dacă da, în ce măsură psihicul poate fi considerat un sistem relativ închis.
- 8 În ce privește primul punct trebuie să mă alătur pe deplin lui VON GROT, unul dintre primii care au promovat energetica psihică, afirmând: „Noțiunea de energie psihică este în știință tot atât de întemeiată ca și aceea de energie fizică, iar energia psihică are aceleași măsuri cantitative și forme diferite ca și cea psihică.”⁹
- 9 În ce privește al doilea punct, mă deosebesc de cei care au analizat această problemă fiindcă nu mă ocup aproape deloc de integrarea

ii corespunde complementar o legătură cauzală, și, invers, oricărei legături cauzale îi poate fi dată la nevoie o formă teleologică.” (WUNDT, *loc. cit.*, III, p. 737.)

⁸ Cf. *supra* nota 4.

⁹ V. GROT, *Die Begriffe der Seele und der psychischen Energie in der Psychologie*, p. 290.

proceselor energetice ale psihicului în sistemul fizic. Nu o fac deoarece avem în această direcție presupuneri cel mult vagi, iar nici-decum puncte de sprijin reale. Deși sunt sigur că energia psihică este cumva intim legată de procesul fizic, avem nevoie de cu totul altfel de experiențe și cercetări pentru a vorbi cu oarecare competență de o astfel de corelație. În ceea ce privește latura filosofică a problemei, mă situez în întregime pe terenul concepțiilor dezvoltate de VON BUSSE în această ordine de idei.¹⁰ Trebuie să mă alătur și lui KÜLPE, când spune: „Ar fi deci totuna dacă o cantitate de energie spirituală s-ar intercala sau nu în derularea proceselor materiale: legea conservării energiei, în sensul de până acum, n-ar fi încălcată.”¹¹

Relația psihofizică este, după părerea mea, o problemă în sine care 10 cândva va fi poate soluționată. Deocamdată însă psihologia nu trebuie să zăbovească la această dificultate, ci să considere psihicul ca un sistem relativ închis. În același timp trebuie să rupă cu punctul de vedere „psihofizic”, pentru mine de nesuștinut, căci modul de considerare al acestuia este încă o moștenire a vechiului materialism științific. După cum cred LASSWITZ, VON GROT și alții, fenomenele conștiinței n-ar avea legături funcționale între ele, căci n-ar fi decât (!) „fenomene, manifestări, mărci ale anumitor raporturi funcționale mai adânci.” Relațiile cauzale dintre faptele psihice, așa cum se poate observa oricând, contrazic opinia epifenomenologică, ce seamănă fatal cu concepția materialistă, după care psihicul este secretat de creier, precum bila de ficat. O psihologie care consideră psihicul drept epifenomen ar face mai bine să se numească fiziologie cerebrală, mulțumindu-se cu rezultatele sărăcicioase pe care le oferă o astfel de psihofiziologie. Psihicul merită să fie gândit ca un fenomen în sine; căci, deși legat de funcția creierului, nu există niciun motiv să-l considerăm un simplu epifenomen, tot atât de puțin pe cât nici viața nu poate fi considerată un epifenomen al chimiei carbonului.

Experiența nemijlocită a relațiilor cantitative, pe de-o parte, și 11 obscuritatea adâncă a unei corelații psihofizice încă total neînțelese,

¹⁰ BUSSE, *Geist und Körper, Seele und Leib*.

¹¹ KÜLPE, *Einleitung in die Philosophie*, p. 150.

pe de altă parte, legitimează o considerare cel puțin provizorie a psihicului ca sistem energetic relativ închis. Mă aflu astfel într-o opoziție directă cu energetica psihologică a lui VON GROT. După părerea mea, el se mișcă pe un teren total nesigur, motiv pentru care și expunerile lui ulterioare dețin puțină forță argumentativă. Oricum, vreau să-i prezint în rezumat cititorului formulările lui VON GROT, care sunt ideile unui pionier în acest domeniu dificil:

1. Energiile psihice sunt tot atâtea cantități și mărimi ca și cele fizice.
2. Ele sunt reciproc transformabile, ca forme diferite de lucrare și potențialitate psihică.
3. Ele pot fi tot așa transformate în energii fizice și invers (prin medierea proceselor fiziologice).¹²

12 Abia dacă mai trebuie să adaug că a treia propoziție trebuie să fie prevăzută cu un semn de întrebare încărcat de semnificație. În ultimă instanță, doar oportunitatea este cea care decide nu dacă punctul de vedere energetic este în sine posibil, ci dacă promite rezultate în practică.¹³

13 Posibilitatea determinării cantitative exacte a energiei fizice a demonstrat posibilitatea punctului de vedere energetic de a obține rezultate în cazul evenimentului fizic. Ar fi însă cu puțință și ca evenimentul fizic să fie considerat din punct de vedere energetic, chiar dacă nu ar exista o evaluare cantitativă exactă, ci doar posibilitatea evaluării cantităților.¹⁴ Dar dacă și o simplă evaluare ar fi absolut imposibilă, atunci ar trebui să se renunțe la un punct de vedere energetic, căci, dacă nu există măcar posibilitatea unei evaluări a cantităților, punctul de vedere energetic este complet inutil.

¹² V. GROT, *loc. cit.*, p. 323.

¹³ GROT merge chiar atât de departe încât afirmă că „*onus probandi* le revine aceluia care neagă aplicabilitatea în psihologie a legii conservării energiei, iar nu aceluia care o recunoște” (*loc. cit.*, p. 324).

¹⁴ Acesta a fost efectiv cazul lui DESCARTES, care a formulat prima dată principiul conservării cantității de mișcare, fără însă a dispune de metodele fizice de măsurare, descoperite abia în epoca mai recentă.

a. Sistemul de valori subiectiv

14 Posibilitatea de aplicare a punctului de vedere energetic în psihologie se bazează exclusiv pe întrebarea dacă sunt posibile evaluări cantitative ale energiei psihice. La această întrebare trebuie să răspundem neapărat afirmativ, căci psihicul nostru dispune chiar de un sistem de evaluare excepțional de fin elaborat, anume *sistemul de valori psihologice*. Valorile sunt evaluări energetice cantitative. În acest sens e de observat că noi nu dispuneam doar de un sistem obiectiv de valori, ci și de un sistem obiectiv de măsurare, anume de valorile colective morale și estetice. Acest sistem de măsurare nu este nemijlocit aplicabil la scopurile noastre, căci el este o scară de valori general stabilită, care ia în considerare doar indirect condițiile psihologice subiective, respectiv individuale.

15 Ceea ce interesează în primul rând pentru scopurile noastre este *sistemul de valori subiectiv*, adică evaluările subiective ale fiecărui individ. Noi putem într-adevăr să estimăm până la un anumit grad valorile subiective ale conținuturilor noastre psihologice, deși uneori ne vine deosebit de greu să le măsurăm obiectiv corect, adică în comparație cu valorile general stabilite. Pentru scopurile noastre, această comparație este, însă, cum am spus, inutilă. Putem să comparăm între ele evaluările noastre subiective și să le determinăm forța relativă. Măsura este în orice caz relativă față de valorile altor conținuturi și de aceea nu este absolută și obiectivă, dar suficientă pentru scopurile noastre atunci când intensități valorice inegale pot fi recunoscute în mod sigur în interiorul aceluiași calități și când valori egale în condiții egale se pot echilibra în mod dovedibil.

16 Dificultatea începe abia când e vorba de compararea de intensități valorice ale unor calități diferite, de pildă în cazul comparării valorii unei idei științifice cu valoarea unei impresii afective. Aici evaluarea subiectivă devine nesigură și de aceea nefiabilă. Tot așa, evaluarea subiectivă se limitează la conținuturile conștiinței; ținând seamă de valoarea influențelor inconștiente, ea este de aceea inutilizabilă în cazul evaluărilor care ar trebui să depășească limitele conștiinței.